

***Emerging Voices in Islamic Jurisprudence*, Uluslararası Sempozyum, 28-29 Eylül 2012, Hamline University School of Law, St. Paul, Minnesota, Amerika Birleşik Devletleri.**

OSMAN TAŞTAN
Ankara Üniv. İlahiyat Fakültesi
osmantastan@gmail.com

Emerging Voices in Islamic Jurisprudence adlı uluslararası sempozyum, *Journal of Law and Religion* tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nin Minnesota Eyaleti'ndeki St. Paul şehrinde, Hamline Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin ev sahipliğinde, 28-29 Eylül 2012 tarihlerinde gerçekleştirildi. Sempozyuma ilgi ve katılım oldukça yoğundu.

Sempozyumun ilk gününde (28 Eylül 2012) *Islamic Legal Theory* (İslam Hukuk Teorisi), *Feminism, Gender, Islam and Law* (Feminizm, Cinsiyet, İslam ve Hukuk), *The Role of Islamic Principles and History in Shaping the Positive Law of States* (Devletlerin Pozitif Hukukunu Oluşturmada İslami Prensiplerin ve Tarihin Rolü) başlıklı oturumlar düzenlendi. İkinci günün (29 Eylül 2012) oturumları ise şu başlıkları taşıyordu: *Comparative Law* (Mukayeseli Hukuk), *Islamic Law from Other Lenses* (Muhtelif Bakış Açılarında İslam Hukuku), *Family Law* (Aile Hukuku), *Maqasid as a Method of Law-Making* (Bir Teşri' Metodu Olarak Makasid), *Islam in Indonesia* (Endonezya'da İslam), *Islamic Law and its Effect on Islamic Communities* (İslam Hukuku ve Müslüman Topluluklar Üzerindeki Etkisi), *Revolutions and Rights: Closing Thoughts* (Devrimler ve Haklar: Kapanış Düşünceleri). Muhtelif oturumlarda otuz beşten fazla tebliğ, birçok müzakere ve soru içeren sempozyum, çok geniş kapsamlı bir entelektüel faaliyet oluşturdu. İki gün boyunca, konulardaki çeşitlilik teori, tarih, cinsiyet, antropoloji, mukayeseli hukuk, aile, makasid, metod, anayasa, siyaset, hükümet, teoloji, teokrasi, devrim gibi birçok alan ve bağlamdan geçerek İslam hukukunu çoklu perspektif ve yaklaşımların kesiştiği sürekli ve yoğun tartışma ve yorumların odağı yaptı.

Ana konu münhasıran İslam hukuku olduğu halde, katılımcıların büyük çoğunluğunun akademik köken bakımından modern bağlamda standart hukukçu olması kayda değer bir durumdu. Ayrıca, İslamî ilimler ve dinî araştırmalar alanından gelen akademisyenlerin, antropoloji, cinsiyet, tarih, siyaset bilimi alanlarında yetişmiş veya yetişmekte olan akademisyenlerden oluşan çeşitlilik içinde diğerleriyle sayısal açıdan kıyaslanabilir bir azınlıkta olması da –İslam Hukukunun

geleneksel bağlamı İslami İlimler olarak düşünüldüğünde–yeni ve ilginç bir durumdu.

İlk günkü oturumların tamamı tek zamanlı ve bütün katılımcılara yönelik olarak aynı salonda yapılırken, ikinci günkü oturumlardan bir kısmı eşzamanlı ve seçenekli olarak farklı salonlarda yapıldı. Hem tek zamanlı hem de eşzamanlı oturumların bir kısmında önceden belirlenmiş müzakereciler tarafından ilgili oturumların sonunda yorumcu katkılar sunuldu. İlk günün sonunda, *Journal of Law and Religion* tarafından, söz konusu derginin idealleri doğrultusunda hayatını ve çalışmalarını adanmış başarılı bilim insanı, aktivist ve benzer durumdaki şahsiyetlere verilen *Lifetime Achievement Award* (Ömür boyu Başarı Ödülü) adıyla bir ödül töreni düzenlendi. Bu yıl on beşincisi verilen ödül, Harvard İlahiyat Okulu’nun (Divinity School) on yıl görevde kalan eski dekanı, aynı zamanda bir oturumda müzakereci sıfatıyla da sempozyuma katılan, erken dönem İslam ve mukayeseli dinler alanındaki muhtelif çalışmalarıyla ünlü ve mütevazılığı gözden kaçmayan William A. Graham’a takdim edildi.

İslam Hukukunun muhtelif alanlarında birçok konunun tartışıldığı, iki gün süren entelektüel açıdan zengin ve sürükleyici sunum ve tartışmalar boyunca meydana gelen en canlı ve sert karşılaşmalardan biri, ilk günkü *The Role of Islamic Principles and History in Shaping the Positive Law of States* (İslam Hukuku ve Müslüman Toplumlar Üzerindeki Etkisi) adlı oturumda “Is There a Place for Positive Law within Islamic Law? Reconciling Revealed Law to Secular Law in Islamic Legal Thought” (Pozitif Hukukun İslam Hukukunda Bir Yeri Var mıdır? İslam Hukuk Düşüncesinde Vahyedilen Hukuku Seküler Hukuk ile Uzlaştırma) başlıklı konuşmasıyla yer alan Toronto Üniversitesi Hukuk Fakültesi hocalarından Muhammed Fadel ile aynı oturuma müzakereci olarak katılan Emory Üniversitesi Hukuk Fakültesi hocalarından Abdullahi an-Naim arasında yaşandı. Muhammad Fadel, özetle, İslam hukukunun meşruiyetinin dar anlamda fıkıh usulü ile sınırlanmaması gerektiğini, anayasal ve pozitif hukuk kapsamının da İslam hukukunun meşruiyet kaynağını oluşturduğunu ve halifenin meşruiyetini, temsil ettiği kamudan aldığını belirtirken, bir anlamda, İslam’da hukuk ve siyaset teorisinin geniş perspektiften anlaşılmasını önermiş oldu. Buna karşı yorum yapan Abdullahi an-Naim ise çok şedid bir tarzda karşılık verdi. An-Naim, özetle, otoritesi devlet ve siyaset olan bir hukuk kapsamının Şeriat olamayacağını, siyasi otoritenin kamusal erki altında yer alan bir hukukun beşeri olduğunu, Şeriat’ın, ancak, –içerik örtüşmesinden uzak olarak–pozitif hukuk alanına uzanan anlam ve imalarının olabileceğini, esasen hukukun kimliğini belirleyen faktörün otoritenin kaynağı olduğunu vurguladı. Soru-cevap kısmında, hem sunumcu Muhammad Fadel’in hem de onun müzakerecisi olan Abdullahi an-Naim’in görüşlerine bazı eleştiriler

yöneltme fırsatı buldum: Fadel, halifenin meşruiyetini kamusal temsilden aldığını vurgularken İslam'ın siyaset teorisinde halifenin aynı zamanda Allah'a karşı sorumlu olduğunu ve otoritesinin bu açıdan da sınırlı olduğunu, kasıtlı veya kasıtsız olarak gözden kaçırmıştı. An-Naim ise Hz. Muhammed döneminde Kur'an ve Sünnet kapsamında yürürlüğü olan ve nesnel nitelik bakımından pozitif hukuk kapsamına denk düşen şer'î ahkamı-İslam hukukunun tanım ve kimliği açısından-Hz. Peygamberin siyasi ve/veya dinî otoritesinden hareket ederek yorumlamaktan kaçınmıştı.

Sempozyumun ikinci gününün *Revolutions and Rights: Closing Thoughts* (Devrimler ve Haklar: Kapanış Düşünceleri) adlı son oturumu, alt başlığınan anlaşıldığı gibi, muhtemelen, teorik kapsamına ilave olarak bir değerlendirme oturumu olarak planlanmıştı. Oturumun üç konuşmacısından biri, Tracy Dowdeswell, sempozyuma katılamamıştı. Aynı oturumda “Theory of Human Rights in Islamic Jurisprudence in Comparative Contexts Across the Notion of Natural Law” (Mukayeseli Bağlamlarda ve Doğal Hukuk Nosyonundan Hareketle İslam Hukuk İlminde İnsan Hakları Teorisi) başlığıyla sunduğum kendi tebliğimde, İslam hukukunda insan hakları teorisini, ed-Debbüsî, es-Serahsî, el-Ğazâlî, eş-Şâtîbî gibi klasik otoritelere referansla ve doğal hukuk fikrinden hareketle mukayeselere de yer vererek yorumladım. Massachusetts Üniversitesi (Lowell)'dan Deina Abdelkader ise “Islamic Law, Democratization and Public Welfare” (İslam Hukuku, Demokratikleşme ve Kamu Yararı) başlıklı bildirisi kapsamında İslam Hukuku ve doğal haklar bağlamıyla kesişebilecek bir tarzda, hukukun maslahat ve makasid alanlarına dair insanın refahını önceleyen yorumlar yaptı. Abdelkader bu çerçevede İbn Ruşd, Thomas Aquinas ve eş-Şâtîbî'yi, insan refahını önemseyen hukuk anlayışı çerçevesine dahil ederek buna dair felsefî mukayeselerde bulundu. Sempozyumun son oturumunun müzakerecisi olan Valparaiso Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Valparaiso, Indiana) hocalarından Ed Gaffney'nin, değerlendirme konuşmasına “bismillahirrahmanirrahim” diyerek başlaması ilginç bir anekdot oluşturdu. Gaffney, insanlık ve insan hakları temelinde barışçıl yorumlar ve uzlaşmacı telkinler içeren değerlendirmelerde bulundu.

Son olarak, aynı zamanda önceki oturumların birinde “Why Islamic Government Doesn't Mean Theocracy” (Neden İslamî Hükümet Teokrasi Anlamına Gelmez) adlı bir sunum da yapmış olan Wisconsin Üniversitesi Hukuk Fakültesi hocalarından Asifa Quraishi-Landes sempozyumun kapanışını oluşturmak üzere kısa bir değerlendirme konuşması yaptı ve böylece *Emerging Voices in Islamic Jurisprudence* adlı iki günlük uluslararası sempozyum sona erdi.

